

Nacka tingsrätt
Mark- och miljödomstolen

mmd.nacka.avdelning4@dom.se

NACKA TINGSRÄTT
Avdelning 3

INKOM: 2019-06-13
MÅLN: M 7034-18
AKTBIL: 62

Endast per e-post:

Stockholm den 13 juni 2019

M 7034-18 – SMA Mineral AB angående tillstånd till täktverksamhet vid Klintebys och Snögrinde stenbrott, Klintehamn, Gotland

Region Gotland yttrar följande över SMA Minerals ansökan.

1. INSTÄLLNING

Regionen anser att det inte finns tillräckligt beslutsunderlag för att kunna ta ställning till tillåtligheten av täktverksamheten, som inte kan anses förenlig med syftet för Program Klintehamn 2030 och då särskilt olägenheterna från kalkstenstransporterna på allmän väg från täkten till Klintehamns hamn.

Regionen yrkar vidare ersättning för sina rättegångskostnader avseende vattenverksamheten.

2. SYNPUNKTER PÅ ANSÖKAN

2.1 Vattenförsörjningen

2.1.1. Inledning

I översiktsplanen¹ för Regionen 2010-2025 anges:

”Nya tillstånd till kalkbrytning och olika typer av täktverksamhet kan endast komma ifråga om det är klarlagt att den planerade verksamheten inte äventyrar den framtida vattenförsörjningen.”

¹ Översiktsplanen antogs av kommunfullmäktige den 14 juni 2010, § 79, och vann laga kraft den 15 juli 2010.

En första förutsättning för att kunna medge tillstånd är följaktligen att SMA Minerals verksamhet inte påverkar regionens vattentäkter eller enskilda vattentäkter negativt med avseende på såväl kvalitet som kvantitet.

2.1.2 Allmän vattenförsörjning

Tekniska nämnden är huvudman för den allmänna dricksvattenförsörjningen och därmed ansvarig för att säkra det allmännas intresse när det gäller grundvattenuttag för dricksvattenproduktion. Nämnden har lämnat synpunkter enbart utifrån detta intresse, som har legat till grund Regionens ställningstagande i den delen.

Väster om planerat stenbrott finns en kommunal vattentäkt i Mølner (som närmast 1 km från fastighetsgränsen). Vattentäkten är ur bruk sedan ca fem år. I Loggarve, norr om planerat stenbrott, finns det också en kommunal vattentäkt (som närmast 1,5 km från fastighetsgräns). Den försörjer idag i huvudsak livsmedelsföretaget Foodmark. Vattenskyddsområdena för respektive täktområde ligger utanför bergtäktfastigheten.

SMA Mineral anger i ansökan att de kommunala vattentäkterna inte kommer att påverkas av den planerade verksamheten. Bolaget anger att täktverksamheten kommer att medföra att grundvattennivån sänks i anslutning till dagbrottet. Hur stor avsänkning kommer att bli varierar över året och beror på om det råder hög- eller lågvattensituation. I ansökan har påverkansavstånd för grundvattensänkning beräknats (benämns influensavstånd). Norr ut, i riktning mot Loggarve vattentäkt, beräknas påverkansavståndet till maximalt 50 meter och mot sydväst, i riktning mot Mølner vattentäkt beräknas det till maximalt 60 meter.

2.1.3 Granskning genomförd av Sweco

På uppdrag av Regionens (Teknikförvaltningen) har Sweco lämnat synpunkter på underlagsmaterialet och bedömningar med avseende på kommunala grundvattentäkter.

Sweco har gått igenom ansökan med relevanta handlingar för att klargöra om den bedömning som SMA Mineral gör att de kommunala vattentäkterna inte kommer att påverkas av bergtäkten stämmer. Sweco har utifrån redovisade förhållanden beräknat ett påverkansområde med avseende på grundvattensänkning för den planerade verksamheten. Enligt dessa beräkningar uppgår beräknat påverkansavstånd till ca 100-200 meter från bergtäktens yttre gräns beroende på låg- eller högvattensituation. Området blir något större mot väster jämför med norr.

Påverkansområdet är det område, inom vilket avsänkning av grundvattennivån är 1 meter eller större. I berg brukar gränsen för en urskiljbar avsänkning anges till 1 meter. Även om det påverkansavstånd som Sweco beräknat är större än det som anges i ansökan kan Sweco ställa sig bakom bedömningen att de kommunala brunnarna inte kommer att påverkas av den planerade täktverksamheten.

2.1.4 Ansökan och kompletteringar av hydrogeologiska förhållanden

Sweco har haft flera synpunkter på utformningen av ansökan, t.ex. det hydrogeologiska underlagsmaterialet, beskrivningen av grundvattenströmningen och varför slugteter har valts i stället för provpumpning samt på utformningen av kartor och figurer.

SMA Mineral har valt att svara på motparters och remissinstansers kompletteringsönskemål genom att låta dessa behandlas i underbilagor utifrån typ av miljöstörning utan att göra någon sammanfattning i huvuddokumentet. I bilaga B (Hydrogeologi) har vanligen flera frågeställningar besvarats tillsammans och genom att inledningsvis hänvisa till framför allt bilaga B2 till ansökan.

Regionen har haft svårt att följa SMA Minerals kompletteringar avseende hydrogeologiska och hydrologiska förhållanden i Bilaga B där rapporten besvarar myndigheternas respektive kompletteringsbegäran genom att svaren har delats in i huvudrubriker och underrubriker utifrån kompletteringsönskemål. För att kunna gå igenom svaren på de frågor som togs upp i Regionens (tekniska nämnden) kompletteringsbegäran (aktbil 21) krävs i princip att hela bilaga B gås igenom samt att man har samma inställning som konsulten vad gäller rubrikerna.

2.1.5 Bedömning avseende påverkan på den allmänna vattenförsörjningen

Swecos bedömning är att Regionens brunnar inte kommer att påverkas av täktverksamheten även om det påverkansavstånd som Sweco har beräknat blir något större än det som har angivits av SMA Mineral. Regionen ser därför inget skäl att motsätta sig verksamheten på den grunden.

Skulle det mot förmodan ändå uppkomma skador på Regionens vattentäkter finns det möjlighet att med tillämpning av reglerna om oförutsedd skada framställa anspråk på ersättning till mark- och miljödomstolen. Bolaget har yrkat att arbetstiden ska vara tio år från det att tillståndet har vunnit laga kraft och att tiden för oförutsedd skada ska vara tjugo år från arbetstidens utgång.

2.1.6 Enskilda brunnar

SMA Mineral anger i ansökan att det finns cirka 20 enskilda brunnar inom ca 1 km avstånd från planerad täkt. Enligt bolagets bedömning innebär den begränsade avsänkningen av grundvattennivån i kalkstenen runt planerat täktområde och den låga grundvattenbildningen till den underliggande mörgelstenen att ingen brunn i omgivningen bedöms komma att påverkas av kalkbrytningen. Inte heller kommer brytningen att medföra någon förhöjning av kloridhalten i de privata brunnarna.

Regionen anser att det ändå kan vara motiverat med ett villkor som anger att om det under tiden för oförutsedd skada skulle uppstå skada på grund av akut vattenbrist i enskild brunn, åligger det SMA Mineral att omgående ordna med tillhandahållande av vatten för att tillgodose fastighetens behov av vatten för hushåll och djurhållning.

2.2 Hanteringen av länshållningsvatten

Vattenhanteringen har beskrivits så att allt länshållningsvatten (tillrinnande grundvatten och nederbördsvatten) pumpas till en bassäng i Klintebys stenbrott i norr för lagring och användning till olika ändamål. Bassängen dimensioneras för att lagra vatten under högst ett år. Vidare anges att om bassängen blir full kan vatten pumpas till skogsmarken i söder samt att vid behov kan vatten även pumpas från bassängen i norr till diket som går från tåkten. Vattnet har förhöjda halter av nitrat från sprängämnesrester samt sulfat från vittring av sulfider i kalksten.

SMA Mineral och ägaren till fastigheten Klinte Klintebys 1:4 har tecknat ett preliminärt avtal om att använda allt vatten i bassängen för bevattning. Om länshållningsvattnet används till bevattning av jordbruksgrödor föreligger det enligt bolaget inget behov av att rena vattnet i bassängen eftersom vattnet absorberas av växtligheten.

SMA har justerat villkor 16 angående avseende avlett vatten från bassängen för lagring av länsvatten. Vad gäller uppföljning av detta villkor hänvisas till bilaga A till kompletteringen. I vilka situationer gäller villkoret? Året runt för allt vatten eller endast avlett vatten de månader som pumpning sker av vatten till skogsmark i söder eller till bäcken i norr?

Tekniska nämnden är inte beredd att för allmän vattenförsörjning använda ytvatten i SMA Minerals dammar i stället för grundvatten. Ett sådant byte medför ökade kostnader eftersom det krävs fler säkerhetsbarriärer för ytvatten och därutöver även ökade driftkostnader. Mot den bakgrunden bör det enligt Regionen för närvarande inte vara aktuellt.

2.3 Program Klintehamn 2030

2.3.1 Arbetet med att ta fram ett program för Klintehamn

För att underlätta en framtida planering och utveckling enligt plan- och bygglagen kan en kommun upprätta ett särskilt program innehållande utgångspunkter och mål för utveckling. Förslaget ska tas fram i samråd med berörda myndigheter, boende, organisationer och andra som har ett väsentligt intresse av förslaget.

Regionstyrelsen gav i oktober 2017 Regionstyrelseförvaltningen i uppdrag att i samarbete med Samhällsbyggnadsförvaltningen och Teknikförvaltningen ta fram ett program för Klintehamn där utgångspunkter, strategier och mål för den framtida utvecklingen skulle framgå. En förstudie och tidig dialog hade då genomförts tidigare under 2017.

Detta resulterade bland annat i ett antal nyckelfrågor för Klintehamns utveckling, varav en del är av särskilt intresse för den nu aktuella tillståndsprövningen. Här kan nämnas:

- möjliggöra för nya bebyggelseområden och centrumutveckling,
- befolkningsökning med 1 000 personer till år 2030,

- med anledning av de investeringar som har gjorts i hamnen och en förväntad ökning av godstransport från exempelvis stenindustrin, är det angeläget att minimera de negativa konsekvenserna för boende i och besökare till Klintehamn,
- viktigt att koppla samhället närmare hamnen och Varvsholm genom att minska barriäreffekten av väg 140 och öka trafiksäkerheten och tillgängligheten,
- förbättra infrastrukturen för gång och cykel längs väg 140 och
- viktigt att tillgängliggöra och utveckla turistzonen Varvsholm.

Samrådshandlingar har skickats till berörda myndigheter, föreningar, organisationer och nämnder. De har också funnits tillgängliga i Ljusgården i Regionens lokaler på Visborgsallén 19 i Visby samt i biblioteket i Klintehamn på Norra Kustvägen. Programmet med tillhörande planunderlag har också funnits tillgängliga på Regionens hemsida. Vid två tillfällen fanns det också möjlighet att träffa politiker och tjänstepersoner för att ställa frågor samt diskutera samrådsförslaget.

Med anledning av inkomna synpunkter har programförslaget reviderats i vissa delar i enlighet med vad som framgår av samrådsredogörelsen. Främst följande punkter är av intresse här.

2.4.1. Klinteberget

Följande tillägg har gjorts till riktlinjerna:

”Möjligheten att utveckla rekreatiomsområdet i området kring Klinteberget bör undersökas. Till exempel genom att koppla ihop de olika strövområdena med varandra samt leda in dessa mellan Hunninge gård, Snögrinde och Klinteberget samt eventuellt koppla den till pilgrimsleden.”

2.5.1 Utvecklingsområde 8 Hamnen

Följande tillägg har gjorts till riktlinjerna:

”I kommande prövningar genom Plan- och bygglagen ska det säkerställas att ytterligare störningar, i form av bland annat bullerpåverkan på omgivande bostäder, håller sig till gällande lagkrav.”

2.5.2 Utvecklingsområde 9 Klintebys

Följande tillägg har gjorts till riktlinjerna:

”I kommande prövningar genom Plan- och bygglagen ska det säkerställas att ytterligare störningar, i form av bland annat bullerpåverkan på omgivande bostäder, håller sig till gällande lagkrav.”

2.3.2 Programmets betydelse

Program Klintehamn 2030 kommer att tas upp i Regionstyrelsen den 29 augusti 2019 och därefter i Regionfullmäktige i september 2019 för beslut om godkännande.

Program Klintehamn 2030 är utifrån det kommunala planmonopolet ett regionalt styrdokument. Programmet får betraktas som den gällande långsiktiga strategiska viljeinriktningen för Klintehamns utveckling. De mål och tillhörande riktlinjer som formulerats i programmet får genom samrådsprocessen också anses förankrade i de kvaliteter och ambitioner som Klintehamnsborna själva identifierar som själva andemeningen av att bo och verka i Klintehamn. Programmet har ambitionen att för en mindre tätort, särskilt utsatt för de utmaningar globala trender som avbefolkning med mera medför, definiera vad en hållbar samhällsutveckling som utgår från de av regeringen antagna miljö- och generationsmålen kan innebära i praktiken.

I samband med framtagande av en ny översiktsplan för Gotland, som ska inledas under hösten 2019, ska programmets ställningstaganden och riktlinjer införlivas i detta dokument.

Som framgår av 4 kap. 2 § miljöbalken är hela Gotland ett riksintresse där turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt ska beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag.

Regionen kan också konstatera att ansökan gäller ett område utanför de av SGU utpekade riksintresset mineral och värdefulla ämnen på Gotland.

2.3.3 Tåktverksamheten är inte förenlig med syftet för Program Klintehamn 2030

Regionen instämmer i miljö- och byggnämndens oro för att tåktverksamhetens inte är förenlig med syftet för Program Klintehamn 2030, som förs fram i nämndens yttrande till mark- och miljödomstolen, och vill understryka följande,

SMA Minerals ansökan omfattar fortsatt bergtåktverksamhet med en maximal årlig volym om 900 000 ton och en total mängd om 30 miljoner ton utlastad produkt. Brytområdet omfattar ca 109 hektar av fastigheten. Den planerade tåktens slutliga bottennivå kommer att variera mellan +30 m och +45 m över havet. Efterbehandling utförs successivt.

I närområdet i och kring tåkten påverkas landskapsbild, topografi, natur- och kulturvärden. Skadorna är mestadels irreversibla. Det bör påtalas att den tåkt bolaget planerar i Klinte är större än det s.k. Västra brottet i Slite, där Cementas tåkt fullt utbruten kommer vara cirka 94 ha. Det uppstår också utsläpp, buller, damm, tryckstötter, vibrationer m.m. under drift.

SMA Mineral avser att skeppa ut den brutna kalkstenen från Klintehamns godshamn. Transporterna från tåkten planeras att gå via länsväg 141, förbi bebyggelsen i Bönders backe, Klinte kyrka och vidare förbi befintlig och planerad bebyggelse i Klintehamn samhälle till Klintehamns hamns infart via korsningen väg 140/Lamellvägen. Några bullerdämpande åtgärder längs allmän väg bedöms enligt SMA Mineral inte behövas.

Beräknat på sökt uttag uppskattas antalet transportpassager till och från tåkten till ett genomsnitt om 204 per dag (102 in respektive ut). Enligt SMA Minerals föreslagna villkor begränsas transporterna till vardagar mellan 06-22. Under sommarperioden, den 15 juni-15 augusti, begränsas transporterna till mellan 07-18. Den ökade trafikmängden motsvarar ca 1 100/1 900 fordon i årsdygnstrafik där ca 13-26 % kommer att utgöras av tung trafik.

De trafikmängder som den ansökta brytningen kommer att leda till skulle allvarligt påverka syftet för Program Klintehamn 2030, men också investeringsviljan i Klintehamn, en viktig parameter för Klintehamns utveckling i enlighet med programmet. Bedömningen gäller också för hela samhället då programmets överordnade inriktning rör en utvecklad besöksnäring utifrån de höga naturvärden tillika höga servicetäthet som finns i samhället.

De tunga kalkstenstransporter som kommer alstras med ett genomsnitt om en lastbil var fjärde minut, bedöms påtaglig skada intentionerna i Program Klintehamn 2030 och de utpekade värden i Klintehamn som programmet bygger på. Vetskapen om kalkprodukternas stora klimatpåverkan när de bereds och används inom olika industriprocesser är givetvis ytterligare en utmaning. Därför är det viktigt att tung industri fortsätter jobba mot netto nollutsläpp.

Den tunga trafiken bedöms direkt påverka utvecklingsområde 1, Sicklings, som föreslås för upp till ca 100 bostäder i olika typologier och höjder, både radhus och flerfamiljshus. Transporterna kommer att gå på vägen söder om området och riskerar att påverka både förutsättningarna för livsmiljön men också investeringsviljan att bebygga området av exploatörer. Delar av området är idag i privat ägo, med en markägare som har angett intresse att bygga bostäder på platsen.

2.3.4 Olägenheter från transporterna mellan tälten och hamnen

2.3.4.1 Inledning

De primära olägenheterna från transporterna mellan tälten och hamnen är damning, buller och försämrade trafiksäkerhet. Transporterna är en följdverksamhet som ska beaktas vid bedömningen av taktverksamhetens tillåtlighet.

Vad gäller alternativa transportlösningar har SMA Mineral redogjort för sådana i miljökonsekvensbeskrivningen, men kommit fram till att de inte bedöms vara motiverade (s. 95). Bedömningen vidhålls i kompletteringen av ansökan, se bilaga A, avsnitt 6 (aktbilaga 28).

2.3.4.2 Damning

SMA Mineral har föreslagit ett villkor angående damning som anger att diffus damning på transportvägen ”ska vid behov motverkas genom vattenbegjutning”. Villkoret bör kunna preciseras så att det tydligare framgår vad som gäller.

2.3.4.3 Trafikbuller

I miljökonsekvensbeskrivningen redovisas vilka bullerdämpande åtgärder som kan sättas in, bl.a. bullerskyddande plank och fönster med tilläggsisolering. I ansökan anges att några bullerdämpande åtgärder längs allmän väg inte föreslås. Mot den bakgrunden har ÅF inte gjort några detaljerade studier av bullerbegränsade åtgärder.

2.3.4.4 Trafiksäkerhet

I Program Klintehamn 2030 föreslås trafikåtgärder för att förbättra förutsättningarna för oskyddade trafikanter längs väg 141 mellan Klinte och Klintehamn. I dialogen har det framkommit som ett angeläget behov på grund av att vägen är kurvig och smal men också

särskilt på grund av den tunga trafik till och från industrin i området som kör längs vägen, vilket medför att gående och cyklister upplever ett starkt obehag längs sträckan. Stentransporterna har lyfts särskilt eftersom de också dammar.

Förutsättningarna för att förbättra för oskyddade trafikanter är begränsade eftersom vägbanan är smal och många fastigheter och hus ligger mycket nära vägen. Förslaget är därför inte en fullvärdig gång- och cykelbana, utan endast att vägrenen breddas för att ge något bättre med utrymme för oskyddade trafikanter. En utökad brytning och med den genererade trafik det medför med en bil var fjärde och periodvis var tredje minut bedöms som kontraproduktivt i förhållande till syftet med programmets åtgärdsförslag.

SMA Mineral har utrett vilka trafiksäkerhetshöjande åtgärder som bolaget ska genomföra. Här är det fråga om siktröjning vid bolagets utfart till allmän väg som redan idag inte uppfyller Trafikverkets siktkrav. Vidare åtar sig bolaget att planera lastbilarnas avgångstid från hamn respektive täkt för att i möjligaste mån undvika möte mellan två lastbilar i bymiljön vid och strax väster om Bönders backe.

Därutöver har utretts vilka åtgärder som är möjliga att utföra, men där SMA Mineral inte har rådighet. Här är det Trafikverket, Regionen eller respektive fastighetsägare som anses ansvariga och som behöver agera. Vad gäller åtgärder för att förbättra trafiksäkerheten vid skolskjutshållplatser har bolaget sagt sig kunna vara delaktig i detta arbete.

2.3.4.5 Regionens bedömning

Olägenheterna från transporterna mellan täkten och hamnen kommer att avsevärt försämrats jämfört med dagens förhållande. SMA Mineral anser sig ha begränsade möjligheter att komma till rätta med dessa olägenheter. I vilken utsträckning de förbättringar av trafiksäkerheten som bolaget har redovisat som möjliga, kan genomföras förefaller ytterst osäkert. Regionen anser därför att alternativa transportlösningar och bullerdämpande åtgärder ska utredas vidare.

Behörighetshandlingar bifogas. Fullmakt i original kommer att inges till domstolen så snart den har kommit mig tillhanda.

Som ovan

Mårten Bengtsson